

לשם שינוי פועלת ליישום מיטבי של התכנית
'התפתחות אישית ומעורבות חברתית' בקרב תלמידים עם מוגבלות.

מערכת החינוך המיוחד

"מטרת החינוך המיוחד היא לקדם ולפתח את כישוריו ויכולתו של הילד בעל הצרכים המיוחדים, לתקן ולשפר את תפקודו הגופני, השכלי, הנפשי וההתנהגותי, להקנות לו ידע, מיומנות והרגלים ולסגל לו התנהגות מקובלת בחברה."

(מתוך: [חוק חינוך מיוחד, תשמ"ח, 1988](#))

תלמיד עם מוגבלות הינו תלמיד עם מאפיין אחד או יותר מהמאפיינים המפורטים
וברמות תפקוד שונות:

- מוגבלות פיזית
- חרשות/ כבדות שמיעה
- עיוורון/ לקות ראייה
- הפרעות נפשיות
- מוגבלות שכלית התפתחותית
- אוטיזם
- תסמונות, מחלות נדירות, מצב בריאותי
- לקויות למידה
- עיכוב התפתחות ושפה
- משכל גבולי
- הפרעות התנהגות

תלמידים עם מוגבלות לומדים בסוגי מסגרות חינוכיות שונים. סוג המסגרת נקבע בוועדות מתוקף חוק: [ועדת שילוב](#) או [ועדת השמה](#), תוך קיום שיח בהשתתפות התלמיד והוריו.

ועדת שילוב

ועדת השילוב המוסדית היא צומת משמעותי בתהליך מתמשך של תמיכה וטיפול בתלמיד עם מוגבלות, וחלק בלתי נפרד מהמהלך החינוכי להכלתו ולקידומו של התלמיד. לפיכך היא מהווה חלקן הזדמנויות לחשיבה מקיפה אודות התלמיד וצרכיו בתחומים הקוגניטיביים, החברתיים, הרגשיים וההתנהגותיים.

ועדת השילוב המוסדית תדון בזכאות להיכלל [בתכנית השילוב](#). הוועדה תדון בזכאותו של תלמיד לקבל שירותי חינוך מיוחד במסגרת תכנית השילוב בשל מוגבלות משמעותית המשפיעה על התנהלותו בתחומים הקוגניטיביים, החברתיים, הרגשיים או ההתנהגותיים, זאת לאחר שתתקיים תכנית מתועדת להכלה ולמיצוי האפשרויות ממשאבי החינוך הרגיל. בהתאם לזכאות זו תיקבע [תכנית חינוכית יחידנית \(תח"י\)](#) על ידי [הצוות הבין-מקצועי](#). אם יחול שינוי בתפקודו של תלמיד או בנסיבות תוכל הוועדה להתכנס שוב ולשנות את החלטתה.

מתוך [חחר מנכ"ל ע/5\(א\), 2014](#) - סעיף 1.1-1.2

ועדת השמה

ההפניה לוועדה השמה תיעשה לאחר קיום תהליכים של הכלה ומיצוי אפשרויות בחינוך הרגיל ותמיכה מתכנית השילוב.

ועדת ההשמה מוסמכת לקבל החלטות בדבר זכאות לחינוך מיוחד של תלמיד עם מוגבלות שיש לו מוגבלות משמעותית. כמו כן, היא אחראית להשמתו במסגרת חינוכית ההולמת את צרכיו. הוועדה גם משמשת [ועדת ערר על החלטותיה של ועדת השילוב המוסדית](#).

הוועדה דנה בעניינם של תלמידים עם מוגבלות לקראת בחינת השמתם במסגרות של חינוך מיוחד, לרבות במעברים בין קבוצות גיל. כאשר מתעורר צורך לשנות את סוג המוסד החינוכי שבו התלמיד לומד על רקע שינוי באבחנתו או שינוי משמעותי ברמת תפקודו, יש להביא את עניינו לדיון בוועדת השמה.

מתוך [חחר מנכ"ל עד/5\(א\), 2014](#) - סעיף 2.1

סוגי מסגרות חינוכיות

בי"ס לחינוך רגיל המשלב תלמידים עם מוגבלות בכיתה רגילה

מטרת ההכלה של כלל התלמידים במסגרות החינוך הרגילות היא לאפשר לכל תלמיד למצות את יכולותיו בתוך המסגרות החינוכיות השונות, מתוך אחריות לרווחתו ולקידומו, ותוך מתן מענים מגוונים על פי צרכיו המיוחדים במסגרת החינוכית שבה הוא לומד.

השימוש במונח "הכלה" במערכת החינוך מקשר למונחים כמו שילוב, נורמליזציה, אינטגרציה. במשמעותו היישומית הוא מתייחס לשילוב הלומדים ולקידומם בחינוך הרגיל תוך הרחבת יכולת ההכלה של מערכת החינוך הרגיל, מוריה ותלמידיה בתחומים שונים: לימודי; רגשי; חברתי; התנהגותי; פיזי; משפחתי ועוד, ותוך שיתוף כלל הגורמים המקצועיים שיאפשרו התייחסות מערכתית.

מסגרות הלמידה בחינוך הרגיל כוללות אוכלוסיות תלמידים עם אפיונים שונים ומגוון צרכים. לכל אחד מהם חזקות, כמו גם מיומנויות הדורשות חיזוק, וכישורים הדורשים טיפוח. יש לעבוד עם כל אחד מהתלמידים בדרך המתאימה לו, תוך הבלטת כישוריו והעצמתו גם בתחומים שבהם הוא מגלה קושי.

הכלת כלל התלמידים במסגרות החינוך הרגילות, מתוך אחריות לרווחתם ולקידומם, דורשת התארגנות מוסדית של [הצוות הרב-מקצועי](#) בבית הספר, יצירת שיתופי פעולה לצורך זיהוי צרכים, ובניית תכנית שתיתן מענה להיבטים השונים בעבודה עם התלמיד המתקשה (לימודי, רגשי, חברתי, התנהגותי ועוד), תוך שיתוף ההורים והגברת מעורבותם בתהליך בכל שלביו.

כיתות חינוך מיוחד בבית ספר בחינוך הרגיל

אוכלוסיית היעד:

תלמידים עם מגוון מוגבלויות, הלומדים בכיתה לחינוך מיוחד בתוך בית ספר לחינוך רגיל, בהתאם ל**חוק החינוך המיוחד** ול**החלטה של ועדת השמה** או **ועדת ערר**.

עקרונות מנחים:

- כיתות חינוך מיוחד משולבות במרבית בתי הספר בחינוך הרגיל בארץ בשכבות הגיל השונות. זאת כחלק ממחויבותה של מערכת החינוך ליצור תנאים לשותפויות חינוכיות וחברתיות. שותפויות אלו תאפשרנה את שילובם של תלמידים הלומדים במסגרות החינוך המיוחד הנפרדות בתוך מסגרות חינוכיות רגילות ובקהילה.
- תלמידי הכיתה לחינוך מיוחד לומדים בהתאם לתכניות הלימודים הרגילות של שכבת הגיל המקבילה, תוך ביצוע התאמות ושינויים ותוך הוראת נושאים מתחומי ההכנה לחיים בהתאם למאפייני התפקוד של התלמידים.
- כיתת החינוך המיוחד פועלת כחלק אורגני של בית הספר, תלמידי הכיתה שותפים לכלל הפעילויות המתקיימות בשכבה ובמסגרת כולה.
- הצוות החינוכי-טיפולי בכיתת החינוך המיוחד הוא חלק מצוות המורים הבית ספרי.
- תכנית אישית:
 - לכל תלמיד בכיתת החינוך המיוחד נבנית **תכנית לימודים אישית (תל"א)** בהתאם ל**חוק החינוך המיוחד** ול**חזר מנכ"ל נח' 7, 1998**, אשר מתמקדת ביעדים ייחודיים לתלמיד ובאמצעים להשגתם. נוסף על כך כוללת התכנית פירוט של כלל התמיכות וההתאמות הנדרשות לצורך תפקוד בסביבה החינוכית-חברתית.
 - התכנית האישית נבנית על ידי מחנכת הכיתה, בשיתוף כלל צוות הכיתה, לרבות עובדי הוראה ממקצועות הבריאות הפועלים בכיתה, התלמיד (במידת האפשר) והוריו.
 - קידום היעדים בתכנית האישית מתבצע כחלק מתכנית הלימודים הכיתתית, המתווה את כלל הפעילות בכיתה.
- תלמידי כיתת החינוך המיוחד משולבים באופן מותאם בכיתות החינוך הרגיל, כחלק מתכנית אישית, בהיקף שלא יעלה על שליש משעות הלימוד של הכיתה.
- תלמידים בכיתות חינוך מיוחד הנזקקים לטיפולים מתחומי מקצועות הבריאות יקבלו אותם במהלך יום הלימודים כחלק מתכנית הלימודים האישית באופן פרטני או קבוצתי, בהתאם לסוג המוגבלות ולמאפייני התפקוד.
- מספר התלמידים בכיתות נקבע בהתאם למוגבלות של הילדים והוא קטן באופן משמעותי ממספר הילדים בכיתה בחינוך הרגיל.
- שנת הלימודים – בהתאם לחוק החינוך המיוחד תוארך שנת הלימודים מעבר לשנת הלימודים הרגילה, והלימודים בכיתת החינוך המיוחד יתקיימו גם בתקופות של חופשת לימודים רגילה. מועדי הארכת שנת הלימודים משתנים בהתאם למאפייני התלמידים.
- יום הלימודים בבית הספר עשוי להתארך מעבר ליום הלימודים בבית הספר בחינוך הרגיל. ההארכה תיקבע בהתאם למאפייני התלמידים.

בית ספר לחינוך מיוחד

אוכלוסיית היעד:

ילדים בני 6-21 עם מוגבלויות שונות ברמות תפקוד שונות, הלומדים בבית ספר לחינוך מיוחד בהתאם לחוק החינוך המיוחד ולהחלטה של ועדת השמה.

עקרונות מובילים:

- תכנון הלימודים בראייה רב-שנתית, על פי טווח הגילים בבית הספר, בהתאם למאפייני התפקוד של התלמידים.
- התבססות על תכניות הלימודים של החינוך הרגיל בכל רמות התפקוד, תוך ביצוע התאמות, שינויים וחלופות בהתאם למאפייני התלמידים ולצורכיהם.
- קידום השתתפותם של התלמידים והשתלבותם בחברה ובקהילה, לשם טיפוח כישורים חברתיים ולשם הידוק הקשר והתרומה ההדדית בין התלמידים לקהילה.

מאפיינים:

- בית הספר לחינוך מיוחד מיועד לילדים עם מוגבלות בלבד, מספר התלמידים בכיתות נקבע בהתאם למוגבלות של הילדים והוא קטן באופן משמעותי ממספר הילדים בכיתה בחינוך הרגיל.
- בחלק מבתי הספר לחינוך מיוחד לומדים תלמידים בני 6-21 (בתי ספר רב-שלביים), וחלקם מיועד לחטיבת גיל מוגדרת: יסודי וחטיבת ביניים או חטיבת ביניים וחטיבה עליונה.
- בתי ספר לחינוך מיוחד מאופיינים לרוב על ידי המוגבלות העיקרית של רוב התלמידים. ישנם תלמידים שלהם יותר ממוגבלות אחת. בתי הספר לחינוך מיוחד קיימים בכל המגזרים.
- צוות בית הספר הוא צוות רב-מקצועי וכולל מורים, סיעים, עובדי הוראה ממקצועות הבריאות, ובעלי תפקידים נוספים כגון יועצים, פסיכולוגים, עובדים סוציאליים (רופאים) קישורים. (הרכב הצוות הרב-מקצועי ושיבוצו בכיתות השונות בבית הספר נקבע בהתאם למאפייני התלמידים ולצורכיהם.
- שנת הלימודים – בהתאם לחוק החינוך המיוחד תוארך שנת הלימודים מעבר לשנת הלימודים הרגילה, והלימודים בבית הספר יתקיימו גם בתקופות של חופשת לימודים רגילה. מועדי הארכת שנת הלימודים משתנים בהתאם למאפייני התלמידים.
- יום הלימודים בבית הספר עשוי להתארך מעבר ליום הלימודים בבית הספר לחינוך רגיל. ההארכה תיקבע בהתאם למאפייני התלמידים.
- תוכני הלימוד:
- הוראת המקצועות ונושאי הלימוד תוך התבססות מרבית על תכניות הלימודים בחינוך הרגיל.
- התאמות, שינויים וחלופות בתוכני הלימוד ובדרכי ההוראה בהתאם לגיל התלמידים ולמאפייניהם, ותוך חיבור לעולמם.
- הוראת תחומי הליבה של החינוך המיוחד, המהווים תכנית בסיס לכלל בתי הספר לחינוך מיוחד:

- א. הכנה לחיים - ידע ומיומנויות להתנהלות עצמאית בתחומים: טיפול עצמי, קשר בין-אישי חברתי, בריאות וביטחון, פנאי, סינגור עצמי שימוש במשאבים קהילתיים, הכנה לחיי עבודה, ניהול משק בית, חינוך מיני-חברתי, ידע והשכלה. הנושאים נבחרים בהתאם למאפייני התפקוד של התלמידים, גילם וצורכיהם.
- ב. חינוך לשוני/שפת אם - שימוש תקין ומושכל בשפה הדבורה והכתובה, במגוון אמצעים.
- ג. חינוך מתמטי - ידע ומיומנויות בתחום החשבון והמתמטיקה והחשבון השימושי.
- ד. תקשוב, מדע וטכנולוגיה - שימוש בכלים מתקשבים והקניית ידע.
- ה. אזרחות - חינוך לאזרחות ולמעורבות פעילה בקהילה ולימוד נושאים ומושגים.
- ו. מורשת ומסורת - מושגים ונושאים בחיבור לחיי היום-יום, תנ"ך בהתאם למאפייני התלמידים.
- ז. אומנויות - שני מקצועות לפחות בהיבט תיאורטי ומעשי.
- ח. חינוך גופני.
- הוספת מקצועות מעבר למקצועות הליבה על פי הצרכים ורמת התפקוד של התלמידים מבחינה לימודית, חברתית, רגשית ותרבותית, בהתאמה מרבית לשכבת הגיל המקבילה בחינוך הרגיל.
- שילוב נושאים בהתאם לצרכים ייחודיים הנובעים ממאפייני התפקוד של התלמידים ומהמוגבלות שלהם, אשר יילמדו בהרכב אישי או קבוצתי.

• **תכנית אישית:**

- לכל תלמיד בבית הספר נבנית תכנית לימודים אישית (תל"א), על פי חזר מנכ"ל נח' 1998, 7, אשר מתמקדת ביעדים ייחודיים לתלמיד ובאמצעים להשגתם. נוסף על כך, התכנית כוללת פירוט של כלל התמיכות וההתאמות הנדרשות לצורך לתפקוד בסביבה החינוכית-חברתית.
- התכנית האישית נבנית על ידי מחנכת הכיתה, בשיתוף כלל צוות הכיתה, לרבות עובדי הוראה ממקצועות הבריאות הפועלים בכיתה, התלמיד (במידת האפשר) והוריו.
- קידום היעדים בתכנית האישית מתבצע כחלק מתכנית הלימודים הכיתתית, המתווה את כלל הפעילות בכיתה.

(הכתוב נלקח מתוך: פורטל הורים לילדים עם מוגבלות, משרד החינוך)